

ISMAIL KADARE

Umbra

Însemnările unui cineast ratat

Traducere din albaneză de
MARIUS DOBRESCU

HUMANITAS
fiction

Prima însemnare
Dincolo de oglindă

Doamnelor și domnilor, peste câteva minute avionul companiei Air France va ateriza pe aeroportul Orly din Paris. Călătorii sunt rugați să se pregătească...

Huruitul motoarelor, urlet de bucurie împletit din mii de strigăte, lătrat de câini, chiote de copii, acoperirea totul. În bătaii de clopote, cuvintele „Christos a înviat din morți“ ajungeau la mine de departe. Și iarăși muzici, și suspine, și voci: Aleluia...

Prin hublouri se zăreau luminile de pe Orly. În câteva minute voi fi dincolo de zidul despărțitor. Dincolo de oglindă. De partea cealaltă.

Urechile îmi bubuie de freamătul triumfător dinlăuntru. Aud trapa avionului deschizându-se ca un capac de sicriu și, în dangătul viu al clopotelor, în trăsnetul asurzitor venind de departe, mă strecor din nou afară din ne-viață.

Ding... ding... ding... Doamnelor și domnilor... Orfeu iese din infern... Temperatura la sol este de treisprezece grade... Aleluia...

Tremur ca naiba. Încerc să țin ochii deschiși în luminile puternice. Polițiștii și vameșii îmi cercetează suspicioși pașaportul. Și-l trec unii altora, îl apropie de lumină, îl depărtează și am impresia că au de gând chiar să-l miroasă, de parcă ar avea iz de pământ...

În cele din urmă, mă lasă să trec. În vreme ce merg am impresia că aud din nou bătăi de clopote. Speriat ca o jivină în bătaia unei lumini puternice, mă mișc repede printre literele orbitoare: Taxi. Paris. Exit.

*

Acel martie, acel martie friguros în care am cunoscut-o pe Silvaine D., avea să-mi întetească nerăbdarea de a ajunge la Paris, nerăbdare care, și fără Silvaine, era insuportabilă, înveșmântată în fatalism, prejudecăți, teamă primitivă. Ea avea douăzeci și trei de ani...

Luasem prânzul cu doi cineaști de nivelul meu, adică doi cineaști ratați, cu care discutasem, la fel ca și cu un an în urmă, despre posibilitatea prezentării câtorva filme albaneze la Paris, posibilitate în care nici eu și, cu siguranță, nici ei nu credeau. La fel ca și atunci, și acum mă prefăceam că-i ascult cu atenție, la fel cum se prefăcuseră și ei puțin mai înainte că ascultă cu atenție proiectul pe care li-l prezentasem eu.

Și totuși situația nu mă deranja, și nu doar pentru că eram și eu un cineast ratat, ajuns, după o serie de eșecuri profesionale, prin intervenția unui unchi sus-pus, funcționar la Secția de filme străine a Studioului Cinematografic, dar și din alt motiv, cel mai important – ei doi nu aveau nici o vină în toată povestea aceasta. Așa că nu numai că nu mă supăraseră, ci din contră, le eram recunoscător că înțeleseseră într-un timp record ceea ce mie îmi luase doi ani: ani în Albania erau apreciate doar acele acorduri sau contracte care nu aveau nici o șansă de materializare.

Cel care mi-a înăbușit primele izbucniri de revoltă a fost chiar unchiu-meu: Tu crezi că partidul nu știe asta? urlase la mine, rupându-mi în bucățele scrisoarea

pe care voiam s-o trimit Comitetului Central, îndată după prima mea călătorie în Occident. Partidul știe, chiar mai bine decât crezi tu, dar nu poate fi de acord cu pătrunderea influențelor străine în cultură. Pentru că așa începe, un film aici, o poezie dincolo, o florică și un cântecel până se duce totul de râpă. Ca în Polonia, ca în Cehia... Și atunci de ce trimitem delegații încolo și înapoi, de ce ne prefacem că vrem relații culturale? Pentru că toți se prefac, m-a întrerupt el. Tu crezi că ăia care vin aici ca pianști sau actori sau naiba mai știe ce, ăia chiar sunt așa ceva? Hm, ăia sunt șpioni ai CIA. De asta le răspundem și noi cu aceeași monedă: minciuni ei, minciuni noi, curvășarie ei, curvășarie noi. Ehei, ești încă tânăr, nepoate. Dar o să crești și tu.

Și uite-așa, încetul cu încetul, pricepusem că aproape toate acordurile culturale ale statului albanez nu erau altceva decât maculatură goală, iar noi, cei care ne ocupam de ele, păream mai degrabă ciocli de la pompe funebre.

Uneori mă consolam și singur: poate că-i mai bine că nici unul dintre produsele noastre culturale nu ajung în Occident. Mai bine să putrezească acolo unde fuseseră create, fără a ieși în lume. Și totuși, ori de câte ori citeam o asemenea convenție culturală moartă din fașă, gândul că ea s-ar fi putut concretiza, că ar fi putut căpăta viață îmi dădea un soi de melancolie pe care o simte, cu siguranță, ologul atunci când se visează cu picioarele întregi...

Așa că în acel martie memorabil, ca o făptură vie ivită brusc în împărăția fosilelor, surprinzătoare, venită parcă dintr-un alt timp și dintr-o altă lume, ca o rază

de soare fulgerând întunericul unui sarcofag prăfuit, așa a apărut Silvaine D. în existența mea pariziană.

După ce ne-am băut cafeaua, am mers la Casa Cinematografiei din apropiere, unde unul din cei doi amici își dăduse întâlnire, sau așa pretindea el, cu un producător italian. La intrare s-au salutat cu destui cunoscuți, dar eu n-am putut să-mi mai iau ochii de la fata frumoasă cu care s-au îmbrățișat la un moment dat.

— Silvaine, a rostit ea în clipa în care i-am fost prezentat.

Frumusețea îi izvora parcă din ochi, iar cenușiul lor strălucitor îi însuflețea surâsul exact în clipa în care ai fi crezut că redevine sobră.

Cu zâmbetul acela stins pe buze, care acum părea mai dulce și mai provocator, fata urmărea mișcările neliniștite ale celor doi, care ne lăsaseră câteva clipe singuri.

În momentele acelea, între noi s-a creat o neașteptată apropiere. Era o senzație atât de vie, de sinceră, încât atunci când unul din cei doi amici s-a întors la noi și a surprins-o scriindu-și numărul de telefon pe cutia mea de chibrituri, nici unul din noi nu s-a simțit stingherit. Singurul lucru surprinzător s-a întâmplat atunci când am scos o bucată de hârtie să-i dau numărul meu și am observat uimit cum degetele nu mă mai ascultau, de parcă ar fi fost înghețate. M-am ironizat nițeluș, ai devenit atât de sensibil acum, că-ți tremură și mâinile, cum se zice, dar asta nu m-a ajutat prea mult. Ca o unealtă ruginită, nefolosită de mult timp, degetele mele au reușit cu greu să scrie numărul de telefon. Așa ceva nu mi se mai întâmplase, și în clipa următoare am încercat s-o uit pe fata aceea.

Adevărul e că, mai mult decât satisfacția că-i obținusem atât de repede numărul de telefon, mai fusese

ceva ce-mi producea emoție, ceva ce-mi trezea un sentiment oarecum uitat: amintirea anilor mei de studenție la Institutul de Cinematografie de la Moscova, atunci când obțineam la fel de rapid numerele de telefon ale fetelor, la un colț de stradă sau la intrarea în metrou, uneori pe pachetul de țigări sau pe biletul de operă, mâzgălite în grabă cu rujul, totul acompaniat de chicoteli, de șoaptele mele cu accent străin și de îndoieli că numărul ar fi putut fi dat la plesneală... De mult nu mai încercasem o asemenea satisfacție învăluită în ceața marelui oraș, în mister, în mulțimea gândurilor ascunse, într-o siguranță și-o nesiguranță care-i dădeau toată dulceața aceea. În relațiile pe care le avusesem în țară la mine, oricât ar fi fost ele de ademenitoare, o parte a acestui decor lipsea, se știe de ce... Dar iată că, după atâția ani, la Paris, în saloanele Casei Cinematografiei, îmi revenea în suflet un sentiment pe care-l cunoșteam foarte bine. Un sentiment pe care mi-l dădea amintirea anilor studenției petrecute la Moscova, dar și umbra pleoapelor ei urmărind cifrele scrise pe cutia de chibrit, sau strălucirea obrajilor, ori chiar seara aceea care se așternea parcă altfel decât de obicei.

Totul se întâmplase exact la lăsarea serii, deci în cel mai trist ceas al zilei, atunci când se sting și mor toate speranțele noastre.

Când m-am întors la hotel, am înțeles și mai bine că ziua aceea și numărul de telefon al fetei își pierduseră pentru mine orice semnificație.

*

Ai și tu vreo relație intimă „acolo“? Ori de câte ori le răspundeam „Nu“ la această întrebare, prietenii mă priveau la început cu un zâmbet de neîncredere,

apoi chipurile lor căpătau acea expresie care poate fi tradusă în cuvinte astfel: întrebarea asta este într-adevăr idioată, pentru că tu, indiferent care ar fi adevărul, n-ai să ne răspunzi decât așa cum ai răspuns acum.

După care, zâmbetul acela suspicios de pe fețele lor se transforma într-un rânjet complice, în care se ascundeau și admirație, și invidie amicală, și exclamațiile „Ah, șmecher mai ești!” și „Bravo ție că-ți faci de cap, dar mai ales că ești băiat salon și stai cu fermoarul tras!” etc., etc., toate acestea însoțite de bătăi pe umăr și de oftături de regret că nu trăiesc și ei acolo, în străinătate, ci în monotonia de aici.

Toată scena aceasta era chinuitoare, dar și mai chinuitoare era expresia aceea prostească pe care mi-o bănuiam pe chip, însoțită de un zâmbet pe măsură, cu care trebuia să țin piept exclamațiilor lor și care mi se transforma într-o mască penibilă. În sinea mea îmi spuneam însă că un asemenea zâmbet cretin, sugerând o acceptare tacită, este propriu bărbaților lăudăroși care așteaptă aplauze pentru aventurile lor închipuite.

Nu existau decât două alternative: ori să continui să-mi păstrez expresia aceea imbecilă, alimentându-le bănuielile, lucru pe care îl urăsc la alții, ori să le-o tai scurt: credeți-mă, până acum n-am avut nici o relație intimă „acolo”.

Dar această ultimă rezolvare putea avea urmări imprevizibile, cea mai puțin gravă fiind bănuiala că i-aș fi mințit. Mi-i și închipuiam pe drumul spre casă, învinuindu-mă printre căscături: L-am pierdut și pe ăsta, e un mincinos, ar fi trebuit să ne închipuim de mult...

Cu mult mai rău mă simțeam însă când rămâneam cu prietenii cei mai apropiați. Aveau în ochi o curiozitate

Cuprins

<i>Prima însemnare</i>	
Dincolo de oglindă	5
<i>A doua însemnare</i>	
Ca să mergi la Paris trebuie să urăști Parisul	51
<i>A treia însemnare</i>	
Coșmar	77
<i>A patra însemnare</i>	
Diavolul	93
<i>A cincea însemnare</i>	
Mesajul nu poate trece	117
<i>A șasea însemnare</i>	
Incestul	137
<i>A șaptea însemnare și ultima</i>	
Aleluia	173